

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sectio I. Termini definitio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

DISPUTATIO PRIMA.

De Terminis.

TERMINIS Tractatum hunc incipientes, eum finiemus de modo sciendi disputantes, ab ipsâ edocti naturâ, quæ à minoribus ad maiora progreditur.

SECTIO PRIMA.

Termini definitio.

ANTE omnem definitionem rei, præmitti deberet nominis significatio, ne in incertum procederetur: verum in præsentî vix, quid hoc nomen *Terminus* significet, dici potest, quin eadem viâ ipse terminus definiatur.

Primò ergo accipi solet pro fine aut limite alicuius rei. Sic gloria, iustorum dicitur terminus; infernus verò, peccatorum: item mors dicitur terminus omnium hominum. Secundò accipitur non pro fine tantum, sed pro fine & principio alicuius rei. Sic primum & vltimum punctum alicuius lineæ, illius termini dicuntur. Terminus non accipitur in præsentî, prout significat solum finem alicuius rei: quia iuxta eam acceptionem in hac propositione, *homo est albus*, solum nomen *albus*, quod dicitur prædicatum, posset esse terminus, quia solum est finis illius propositionis; at *homo*, quod est subiectum illius propositionis, etiam dicitur & est terminus; ergo in præsentî non significat solum finem alicuius rei. Accipitur ergo in secundâ significatione, prout dicit tam finem quam principium propositionis, subiectum scilicet & prædicatum. Dubium autem est, vtrum præter subiectum & prædicatum significet etiam Verbum, quod propositionis copula dici solet; item Aduerbia, particulasque alias, quæ in propositionibus poni consueverunt. Hæc quæstio est de solo nomine, in quâ standum communiori modo loquendi. Et bene Hurtadus disp. 1. sect. 6. ostendit, copulam non posse dici propriè extremum, sed medium, & nexum propositionis. De Aduerbijs dico, ea non tam esse terminos, quam affectiones & modos terminorum.

Prima Termini definitio est: *Terminus est signum ponibile in propositione*. Eam rejciunt nonnulli, quia censent, etiam voces non-significatiuas (quæ tamen signa non sunt) vt *bluetri*, esse terminos, quod patet in hac propositione, *bluetri est vox*. Alij è cōtrario, licet eam non impugnent ex hoc capite (opinantur enim, voces non-significatiuas non esse terminos) rejciunt tamen illam, eò quòd includat etiam Verbum; quod cum non sit terminus, est tamen *signum ponibile in propositione*. Includit etiam Aduerbia, quæ non sunt termini; item & alias particulas, quæ in omnium sententiâ non sunt termini, & sunt *signum ponibile in propositione*. vt quando dico, *Rex Hispania est Catholicus*, terminus *Hispania* est signum ponibile, & neque est prædicatum, neque subiectum, neque copula; & consequenter nec terminus. Hæc secunda impugnatio solida est, ideo ea definitio rejcienda.

Secunda Termini definitio est, vt sit *id in quod 4 resoluitur propositio, tamquam in subiectum & prædicatum*. Hanc rejciunt aliqui, quia non conuenit Verbo, quod tamen putant esse terminum; ideoque Tertio definiunt Terminum, vt sit *id in quod resoluitur propositio, sine vt in subiectum, sine vt in Verbum, sine vt in Aduerbum, sine vt in prædicatum*. Quæ definitio potest clariùs & breuiùs ita tradi: *Terminus est pars simplex propositionis*.

Aliam à Scoto traditam, scilicet, *Terminum esse signum propositionis categoricæ constitutum*, rejicit Hurtadus num. 9. quia non comprehendit terminos propositionis hypotheticæ; qui, vt tales, non componunt propositiones categoricas. Vt in hac, *Petrus est albus*, est propositio; & *Petrus est albus*, est terminus vnicus huius hypotheticæ. Sed huic exemplo fortè responderet Scotus, ibi *Petrus est albus* supponi materialiter, & subintelligi, *hæc oratio, Petrus est albus, est propositio*, quæ est propositio categorica. Meliùs ergo idem in hac propositione ostenditur, *Petrus esse album, non est possibile*: vbi formaliter accipiuntur termini, & ea propositio necessariò est hypothetica, habetque in eâ locum argumentum Hurtadi.

Inter has definitiones placet secunda, tum quia est Aristotelis 1. Priorum cap. 1. tum quia communior; quod in quæstionibus de nomine maximè attendendum est: tum quia *terminus* dicitur à *terminando*; sed ea, quæ sunt vniones extremorum, non dicuntur terminare; ergo nec dici possunt termini; ergo solum subiectum & prædicatum, intra quæ tota præpositio clauditur, dici possunt termini: vnde Verba, Aduerbia, aliaque propositionis particulae, à ratione termini excludenda sunt. Poteris ergo Terminum sic aptè definire: *Terminus est extremum propositionis*. extrema autem propositionis sunt solum subiectum & prædicatum.

Rogabis Primò, vtrum voces non-significatiuæ, verbi gratiâ *bluetri*, sint dicende termini iuxta hanc definitionem. Negant nonnulli, quia terminus debet esse aptus locutioni; sed voces non-significatiuæ non sunt aptæ locutioni, ergo nec termini. Patet minor, quia locutio externa est explicatio conceptus, & manifestatio rei conceptæ: sed per voces non-significatiuas nihil explicatur, nec manifestatur, cum nullius rei signum sint; ergo voces non-significatiuæ non sunt aptæ locutioni, ergo nec sunt termini. Nec sufficeret, si dicas, illas voces habere aptitudinem, vt imponatur illis significatio aliqua, verbi gratiâ *bluetri*, quod de se habet aptitudinem vt significet lapidem, vel lignum, &c. pro arbitrio hominum; in definitionibus autem non tam requiri actum quam aptitudinem, ac proinde absolute esse terminos, non aliter quam vox *homo*, etiam quando est sola, & non componit propositionem, adhuc dicitur terminus, eò quòd habet aptitudinem vt eam componat; ergo etiam voces non-significatiuæ, quia de se aptæ sunt locutioni, casu quo accipiantur ad significandum aliquid, absolute erunt termini. Si hoc, inquam, dixeris, adhuc non

non satisfacies: Primò, quia aptitudo, quam habet *blitri* ad componendam propositionem, est nimis remota: prius enim debet intercedere impositio voluntaria hominum de illius significatione; vox autem *homo* habet aptitudinem proximam ad propositionem componendam; unde etiam, quando actu non componit, est terminus: secus verò *blitri*, & aliae non-significativae. Secundò non placet hæc solutio, quia quæstio est, utrum voces, dum non sunt significativae, imò etiam si non possent esse significativae, dicendæ sint termini: extra dubium enim est, eas voces futuras terminos, casu quo ad significandum aliquid assumerentur.

Idèò aliqui Secundò respondent, Ad rationem termini requiri, vocem supponi pro aliâ re à se distinctâ, quomodo supponuntur voces significativae *homo, leo*, &c. nam quando dico, *homo currit*, terminus *homo* non supponitur pro voce, sed pro homine significato per vocem. Sed contrâ dicent aliqui, Gratis enim à te id requiritur: cur enim non sufficit, si vox supponatur pro seipsâ, quod possunt habere voces non-significativae? potest enim dici, *blitri est vox, blitri est sonus articulatus*, quarum propositionum sensus non est, aliquid significatum per *blitri* esse vocem, & sonum articulatum, sed ipsam dictionem *blitri* esse vocem: sicut quando dico, *homo est vox, nomen est neutrius generis*, tunc *homo* & *nomen* non supponitur pro rebus à se significatis, sed pro seipsis, ut à nemine dubitatur; & tamen tunc etiam sunt termini omnes illae voces significativae; ergo similiter *blitri*, & aliae voces non-significativae, erunt termini, et si solum pro se ponantur.

Hic secundus modus dicendi mihi placet; quare ad argumentum contrarium respondeo, concedendo, terminum debere esse aptum locutioni; ad hoc autem nego requiri, quod supponatur pro aliâ re à se distinctâ: sufficit enim, si supponatur pro seipso, quia de ipso possum ego manifestare aliquid, ut esse vocem, esse sonum articulatum, esse nomen indeclinabile, & tam bene loqui ac de rebus aliis ab ipso significatis; ergo erit propriè terminus.

Quod si adhuc insites, A te nomine *termini* non intelligi, nisi illum qui aliud à se significat; facies quæstionem de nomine, in quâ oportet, ut tuam hanc acceptionem ostendas esse communiorē: non enim liberum est, pro arbitrio novam rebus significationem imponere.

Hinc infero, Litteras etiam esse terminos, quando solæ accipiuntur; ut cum dico, *A est littera*: quod minùs consequenter negavit nonnullus, motus ex eo quod A non est dictio, sed compositiva dictionis; quæ ratio debilis est: quia siue sit dictio, siue non, potest componere propositionem, & de eâ possunt aliqua prædicari, ut in prædictâ propositione, *A est littera*, non minùs quam si dicerem, *blitri est vox*: ergo non deficit à ratione termini, eò quod non sit dictio. Dixi, quando solæ accipiuntur: quando enim componunt aliquod nomen, tunc non tam sunt propositionis extrema, quam compositiva extremorum; ac proinde non termini, sed partes terminorum vocandæ videntur.

Infero secundò à fortiori, Verba significativa (etiam si, dum exercent munus Verbi, non sint termini, quia non sunt extrema propositionis,

sed vnio & medium illius) posse esse terminos, quia etiam possunt assumi ut subiectum vel prædicatum alicuius propositionis: ut si dicas, *amo est vox, amo est Verbum*, &c. Et idem intellige de aliis orationis partibus, Aduerbiis, Præpositionibus, Interiectionibus, quæ omnes cum possint esse propositionis extrema, dum pro seipsis supponuntur, possunt etiam esse termini.

Rogabis secundò, Vtrum propositio simplex, quæ cum aliâ simplici propositionem hypotheticam componit, sit terminus. Respondeo cum distinctione: duæ enim sunt propositiones hypotheticæ, Vna ex aggregatione duarum categoricarum, ita tamen, ut vna non sit subiectum alterius, v. g. illa, *Ego dormio, & cor meum vigilat*; in hac puto vnâ categoricam non esse terminum alterius, quia nec est subiectum nec prædicatum illius. Aliâ est categorica, ut *Petrum esse album, est possibile* (de quâ supra mentionem feci) in hac puto categoricam esse terminum hypotheticæ; quia (ut dixi supra) est subiectum illius. Neque obest, illam etiam constare terminis: nam bene potest id, quod in se est quasi totum, esse pars respectu alterius totius; ut materia, quæ in se componitur partibus, est pars respectu hominis, & quælibet pars materiæ respectu alterius maioris partis, in quâ ipsa includitur. Rogabis tertio, in hac propositione, *Ego amo*, & similibus, qui sunt duo termini distincti à copulâ; nam *amo* est Verbum, ac proinde iuxta dicta non est terminus: aliquid autem aliud, quod claudatur intra duos terminos, nihil est; ergo vel bona non est definitio Termini supra tradita, vel hæc non est propositio. Respondeo, illam & similes propositiones huic æquivalere, *ego sum amans*. Ratio est: quia omnis propositio debet constare subiecto, prædicato, & copulâ: copulâ autem est Verbum *sum, es, fui*; quia cum copulâ significet identitatem inter prædicatum & subiectum, hæc autem identitas significetur per Verbum *sum, es, fui*; fit ut in omnibus propositionibus hoc Verbum debeat subintelligi. *Amo* ergo virtualiter est prædicatum & copulâ: quatenus est copulâ, non sortitur rationem termini; eam verò retinet, quatenus est prædicatum. Ex quo pater, quid in illâ propositione includatur intra duos illius terminos.

SECTIO II.

Diuisio Termini in Mentalem, Vocalem, & Scriptum.

TERMINVS, ut vidimus, extremum est propositionis; ergo quot fuerint propositionis species, tot erunt & terminorum. Quia ergo propositio triplex communiter assignatur, Mentalis, Vocalis, & Scripta; inde triplex etiam est terminus, *mentalis, vocalis, scriptus*. Scriptus, est vox scripta vel in papyro, vel in pariete, vel in quauis aliâ re propositionis scriptæ compositiua. Vocalis, est vox ipsa ab homine prolata, compositiua propositionis vocalis. Terminus mentalis, est actus ipse intellectus, quo concipio prædicatum & subiectum.

Sed aduerte Primò, Vocalem & Scriptam propositionem solum secundum quid & improprie esse propositiones: quia ipsæ non affirmant